

POSTANOWIENIE

Dnia 6 kwietnia 2011 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Krzysztof Strzelczyk (przewodniczący)

SSN Grzegorz Misiurek

SSN Katarzyna Tyczka-Rote (sprawozdawca)

w sprawie z wniosku Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w R.
przy uczestnictwie Anety K. i Pawła K.
o wpis hipoteki przymusowej zwykłej,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym
w Izbie Cywilnej w dniu 6 kwietnia 2011 r.,
skargi kasacyjnej uczestniczki postępowania Anety K.
od postanowienia Sądu Okręgowego
z dnia 20 stycznia 2010 r.,

**uchyla zaskarżone postanowienie i przekazuje sprawę Sądowi
Okręgowemu do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Sąd Rejonowy trzema postanowieniami z dnia 30 października 2009 r. w sprawach z wniosku wierzyciela - Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w R. - utrzymał w mocy dokonane przez referendarza sądowego w dniach 25, 26 i 27 sierpnia 2009 r. wpisy hipotek przymusowych zwykłych w dziale IV Kw nr [...] prowadzonej dla nieruchomości oznaczonej jako działka nr 1329 oraz nr 761, położonej w P. Jawnymi z księgi właścicielami tej nieruchomości na zasadzie wspólności ustawowej są Aneta K. i Paweł K. Wpisane obciążenia dotyczyły następujących zobowiązań na rzecz wnioskodawcy:

- 26 337,40 zł z tytułu składek na ubezpieczenie społeczne za okres od listopada 2004 r. do kwietnia 2009 r. na podstawie tytułu wykonawczego z dnia 16.07.2009 r. Nr [...],
- 8 423,50 zł z tytułu składek na ubezpieczenie zdrowotne za okres od listopada 2004 r. do marca 2009 r., na podstawie tytułu wykonawczego z dnia 16.07.2009 r. Nr [...],
- 1 982,40 zł z tytułu składek na Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych za okres od grudnia 2004 r. do kwietnia 2009 r. na podstawie tytułu wykonawczego z dnia 16.07.2009 r. Nr [...].

Sąd Rejonowy ustalił, że wszystkie tytuły wystawione zostały przeciwko dłużnikowi Pawłowi K. i jego małżonce Anecie K., a obejmowały należności wraz z podatkowymi odsetkami za zwłokę od należności głównej i wskazał jako podstawę wpisu art. 34 § 3 pkt 2 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 roku - Ordynacja podatkowa (tekst jedn. Dz.U. z 2005 r. nr 8, poz. 60 ze zm., dalej oznaczana jako „ordynacja podatkowa”). Powołując się na ograniczoną kognicję sądu w postępowaniu wieczystoksięgowym (art. 626⁸ § 2 k.p.c.) oraz domniemanie zgodności wpisów ujawnionych w księdze wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym (art. 3 ust. 1 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece, tekst jedn. Dz.U. Nr z 2001 r. 124, poz. 1361 ze zm., dalej powoływana jako „u.k.w.h.”). Sąd Rejonowy nie uwzględnił zarzutów uczestniczki, która podnosiła, że od dnia 16 sierpnia 2007 r. pomiędzy nią a dłużnikiem istnieje rozdzielność majątkowa i wpis hipoteki dotyczyć może jedynie udziału jej byłego męża Pawła K. w nieruchomości (¹/₂).

Uczestniczka złożyła apelacje od wszystkich trzech postanowień, oparte na zarzucie naruszenie art. 65 ust. 1 i 2 u.k.w.h. przez dokonanie wpisu hipoteki obciążającej również jej udział w nieruchomości, mimo że nie jest już żoną dłużnika, czego nie zmienia nieujawnienie aktualnego stanu prawnego w księdze wieczystej.

Sąd Okręgowy zmodyfikował ustalenia Sądu Rejonowego o tyle, że przyjął, iż tytuły wykonawcze, będące podstawą zaskarżonych wpisów, wystawione zostały przez wnioskodawcę jedynie przeciwko dłużnikowi Pawłowi K., co było konsekwencją ustania małżeństwa uczestników przed wystawieniem tych tytułów. Podkreślił jednak, że rozpoznając wniosek o wpis sąd bada jedynie treść i formę wniosku, dołączonych do wniosku dokumentów oraz treść księgi wieczystej, przy czym przepis ten odczytywać należy w powiązaniu z przepisami normującymi podstawę wpisu (art. 65 u.k.w.h. oraz art. 29 § 1 ordynacji podatkowej stosowanym za pośrednictwem art. 31 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych - tekst jedn. Dz.U. z 2009 r., Nr 205, poz. 1585 ze zm.). Ordynacja podatkowa w art. 26 stanowi, że podatnik odpowiada całym swoim majątkiem za wynikające ze zobowiązań podatkowych podatki, a w art. 29 § 1, że w przypadku osób pozostających w związku małżeńskim odpowiedzialność, o której mowa w art. 26, obejmuje majątek odrębny podatnika oraz majątek wspólny podatnika i jego małżonka. Zdaniem Sądu Okręgowego wprowadzie zgodnie z art. 27 lit. c ustawy z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (tekst jedn. Dz.U. z 2005 r., Nr 229, poz. 1954 ze zm., dalej „u.p.e.a.”), jeżeli egzekucja ma być prowadzona zarówno z majątku wspólnego zobowiązanego i jego małżonka, jak i z ich majątków osobistych, tytuł wykonawczy wystawia się na oboje małżonków, to jednak w wypadku skierowania tej egzekucji do składników majątkowych, wskazanych w art. 29 § 1 ordynacji podatkowej, nie jest wymagane wystawienie tytułu wykonawczego w oparciu o przepis art. 27 lit. c u.p.e.a., ponieważ art. 29 § 1 ordynacji podatkowej jest przepisem szczególnym, wyłączającym jego zastosowanie. Artykuł 29 § 1 ordynacji podatkowej zastrzega, że skutki prawne ograniczenia, zniesienia lub ustania wspólności majątkowej nie odnoszą się do zobowiązań powstałych przed dniem jej zniesienia umownie lub sędownie. Postanowienie to Sąd drugiej instancji rozważył

w powiązaniu z treścią art. 47¹ k.r.o., zgodnie z którym małżonek może powoływać się względem innych osób na umowę majątkową małżeńską, gdy jej zawarcie oraz rodzaj były tym osobom wiadome.

Sąd Okręgowy zaznaczył, że do czasu, kiedy na podstawie wyroku orzekającego rozdzielność majątkową między uczestnikami nie dojdzie do wpisu stanu prawnego zgodnego z treścią art. 52 § 2 k.r.o., prawo własności nieruchomości będzie nadal figurowało w księdze wieczystej jako bezudziałowy przedmiot majątku wspólnego uczestniczki i dłużnika, wobec czego taki stan musiał być wzięty pod uwagę przy dokonywaniu kwestionowanych wpisów. Sąd Okręgowy ocenił, że wpis ostrzeżenia o niezgodności treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym co do prawa własności działek nr 1329 oraz 761, dokonany w dniu 27 listopada 2009 r. nie wpływa na domniemanie zgodności treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym (art. 3 u.k.w.h.), a w konsekwencji kwestie związane z powstaniem rozdzielności majątkowej i jej skutkami dla odpowiedzialności uczestniczki za długi męża powstałe od dnia obowiązywania tej rozdzielności, wykraczają poza przedmiot kognicji sądu wieczystoksięgowego. W rezultacie Sąd Okręgowy uznał wpisy obciążeń hipotecznych za prawidłowe.

Uczestniczka Aneta K. zaskarżyła postanowienie Sądu Okręgowego skargą kasacyjną opartą na obydwu podstawach z art. 398³ § 1 k.p.c. W ramach podstawy naruszenia prawa materialnego zarzuciła:

- błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie art. 29 § 1 i 2 oraz 34 § 3 pkt 2 ordynacji podatkowej w związku z art. 31 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, co skutkowało przyjęciem, że pomimo sądowej rozdzielności majątkowej i rozvodu małżeństwa uczestników Aneta K. odpowiada rzeczowo za zobowiązania Pawła K. z tytułu składek na ubezpieczenie społeczne, powstałe po dniu orzeczenia przez sąd o zniesieniu małżeńskiej wspólności majątkowej;
- niewłaściwe zastosowanie art. 3 u.k.w.h. polegające na powołaniu się przez Sąd na domniemanie wiarygodności wynikające z tego przepisu pomimo jego obalenia przedłożonymi prawomocnymi wyrokami wydanymi w sprawie

o rozwód oraz w sprawie o ustanowienie rozdzielności majątkowej uczestników;

- niewłaściwe zastosowanie art. 47¹ k.r.o. w sytuacji, kiedy uczestnicy mają sądownie a nie umownie znieśioną wspólność majątkową
- niewłaściwe zastosowanie art. 65 ust. 1 oraz art. 109 ust. 1 u.k.w.h. i uwzględnienie wniosku o wpis hipoteki przymusowej zwykłej mimo braku przesłanek do tego wpisu w postaci tytułu wykonawczego określonego w przepisach o postępowaniu egzekucyjnym.

Podstawa naruszenia przepisów postępowania, które miało istotny wpływ na wynik sprawy obejmuje zarzuty:

- uchybienia art. 626⁸ § 2 k.p.c. poprzez uwzględnienie wniosku o wpis hipoteki przymusowej zwykłej mimo, że wnioskodawca przedłożył administracyjne tytuły wykonawcze wstawione jedynie przeciwko Pawłowi K. oraz poprzez nieuwzględnienie ostrzeżeń o niezgodności pomiędzy rzeczywistym stanem prawnym nieruchomości a stanem ujawnionym w księdze,
- uchybienie art. 228 § 2 k.p.c. poprzez nieuwzględnienie z urzędu przeszkody w dokonaniu wpisu w postaci prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w sprawie o rozwód małżeństwa Anety i Pawła K. oraz prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego w sprawie o ustanowienie rozdzielności majątkowej uczestników;
- uchybienie art. 27 lit. c u.p.e.a. poprzez wyłączenie jego zastosowania przy rozpoznawaniu niniejszej sprawy, mimo iż jego prawidłowa wykładnia prowadzi winna do wniosku, że podstawą wpisu hipoteki przymusowej zwykłej, zabezpieczającej należności składkowe z ubezpieczeń społecznych, mającej obciążać nieruchomość wspólną zobowiązanego i jego małżonka, może być wyłącznie administracyjny tytuł wykonawczy wystawiony na oboje małżonków.

We wnioskach skarżąca wystąpiła o zmianę zaskarżonego postanowienia poprzez oddalenie wniosku o wpis hipoteki przymusowej zwykłej oraz

o zasądzenie od wnioskodawcy na jej rzecz kosztów procesu za dotychczasowe postępowanie, w tym kosztów zastępstwa procesowego, wg norm przepisanych; ewentualnie o uchylenie tego postanowienia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W orzecznictwie, zarówno Sądu Najwyższego (por. przede wszystkim uchwałę z dnia 28 października 2004 r., III CZP 33/04, OSNC 2005/3/43; a ponadto postanowienie z dnia 14 listopada 2006 r., II CSK 230/06, czy – ostatnio - z dnia 27 maja 2010 r., III CZP 27/10, obydwie nie publ. poza bazą Lex nr 607566 i 590606), jak i Naczelnego Sądu Administracyjnego (por. np. wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 16 grudnia 2009 r., II FSK 570/08, Lex nr 582793) ukształtował się jednolity pogląd, zgodnie z którym podstawą wpisu hipoteki przymusowej zwykłej na nieruchomości wspólnej zobowiązanego i jego małżonka, w wypadku zobowiązania podatkowego (analogicznie traktowane jest zobowiązanie z tytułu należności składkowych względem Zakładu Ubezpieczeń Społecznych) stanowić może administracyjny tytuł wykonawczy, który musi jednak być wystawiony na oboje małżonków. Taki wniosek wywiedziony został z analizy art. 27 lit. c u.p.e.a. w powiązaniu z art. 29 § 1, art. 26 i art. 1 lit. a pkt 20 ordynacji podatkowej, z których to przepisów wynika, że małżonek zobowiązanego nie ma takiego samego statusu jak zobowiązany, niemniej materialnoprawny art. 29 § 1 ordynacji podatkowej ustanawia odpowiedzialność zobowiązanego nie tylko majątkiem osobistym, ale także majątkiem wspólnym. Realizacji tego przepisu służy art. 27 lit. c u.p.e.a., który określa sposób włączenia do postępowania egzekucyjnego małżonka nie będącego zobowiązanym, którego prawa zostają jednak dotknięte tym postępowaniem, i który powinien mieć zapewnione warunki do należytej obrony swoich interesów. Skoro więc z ustaleń faktycznych, które przyjął za podstawę swoich rozważań Sąd Okręgowy, wynika, że tytuł wykonawczy załączony do wniosku wystawiony został tylko na zobowiązanego Pawła K. – nie mógł on stanowić podstawy dokonania wpisu hipoteki przymusowej zwykłej na nieruchomości wspólnej uczestników.

Wprawdzie wnioskodawca w odpowiedzi na skargę kasacyjną kwestionuje prawidłowość ustalenia, że uczestniczka nie była tytułem objęta, jednak okoliczność ta wyłączona jest z zakresu badania przez Sąd Najwyższy, który w art. 398¹³ § 2 k.p.c. zobowiązany został do przyjęcia za podstawę rozważań stanu faktycznego ustalonego przez Sąd drugiej instancji. Jedynie wówczas, kiedy w skardze kasacyjnej podnoszone są zarzuty przeciwko prawidłowości postępowania prowadzącego do tych ustaleń, ich treść nie będzie miarodajna. Skarżący jednak nie twierdzi, że ustalenie podmiotowego zakresu tytułów wykonawczych załączonych do wniosku, dokonane przez Sąd Okręgowy, było nieprawidłowe. Dlatego uznać należy, że zarzut skargi kasacyjnej dotyczący naruszenia przez Sąd Okręgowy art. 27 lit. c u.p.e.a. okazał się uzasadniony i on też przesądza o konieczności uchylecia zaskarżonego postanowienia i przekazaniu sprawy do ponownego rozpoznania na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c.

Nieuzasadnione natomiast okazały się zarzuty dotyczące nieuwzględnienia przez Sąd Okręgowy faktu wprowadzenia w małżeństwie uczestników rozdzielności majątkowej. Zakres badania sprawy przez sąd wieczystoksięgowy zawężił się po wejściu w życie ustawy z dnia 11 maja 2001 r. o zmianie ustawy o księgach wieczystych i hipotece, ustawy - Kodeks postępowania cywilnego, ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych oraz ustawy - Prawo o notariacie (Dz.U. Nr 63, poz. 635). Artykuł 626⁸ § 2 k.p.c. przejął przewidzianą z uchylonego art. 46 ust. 1 u.k.w.h. zasadę, że sąd rozpoznając wniosek o wpis bada jedynie treść i formę wniosku, dołączonych do wniosku dokumentów oraz treść księgi wieczystej, natomiast nie zostało do niego przeniesione zastrzeżenie, że postanowienie odmawiające dokonania wpisu może opierać się na okolicznościach, które są powszechnie znane lub doszły do wiadomości sądu rejonowego w inny sposób. W uchwale składu siedmiu sędziów z dnia 16 grudnia 2009 r. (III CZP 80/09, OSNC 2010/6/84), Sąd Najwyższy jako zasadę prawną przyjął, że sąd rozpoznając wniosek o wpis w księdze wieczystej związany jest stanem rzeczy istniejącym w chwili złożenia wniosku i kolejnością jego wpływu. Zaznaczył, że art. 626⁸ k.p.c. musi być analizowany łącznie z art. 626⁶ k.p.c., stanowiącym, że o kolejności wniosku o wpis rozstrzyga chwila wpływu wniosku do właściwego sądu. Decydujące znaczenie ma art. 626⁸ k.p.c., który wskazuje

wyraźnie na rolę sądu wieczystoksięgowego, inną niż rola sądu orzekającego w procesie, a jednocześnie zawiera pełną regulację przebiegu postępowania wieczystoksięgowego - nie tylko postępowania dowodowego, ale i podstaw orzekania, które w procesie zostały uregulowane w art. 316 § 1 k.p.c. Z art. 626⁸ § 2 k.p.c. wynika, że sąd prowadzący księgi wieczyste ocenia jako materiał dowodowy jedynie dokumenty składane równocześnie z wnioskiem o wpis, a to oznacza, że w zasadzie podstawą orzekania sądu wieczystoksięgowego jest stan rzeczy z chwili złożenia wniosku. Stanowisko dopuszczające rozszerzenie kognicji sądu wieczystoksięgowego przez uwzględnienie w chwili wpisu okoliczności znanych sądowi urzędowo (art. 228 § 2 k.p.c.), np. ujawnionych w innej sprawie oczekującej na rozpoznanie w terminie późniejszym, jest sprzeczne z art. 626⁸ § 2 k.p.c. Słusznie zatem Sąd Okręgowy nie uwzględnił wyroków złożonych przez uczestniczkę wraz z apelacją i oparł się na treści księgi wieczystej z dnia złożenia wniosku przez wnioskodawcę. Ostrzeżenie, na które powołuje się skarżąca zostało wpisane do księgi wieczystej 27 listopada 2009 r., a więc kilka miesięcy po złożeniu wniosków rozpatrywanych w niniejszej sprawie i już z tego względu nie miało wpływu na dokonywaną ocenę zasadności wniosku. Ponadto ostrzeżenie przewidziane w art. 8 u.k.w.h. nie powoduje uchylenia domniemania z art. 3 u.k.w.h. Dlatego zarzuty skarżącej oparte na założeniu o wadliwości pominięcia treści orzeczeń sądowych świadczących o rozdzielności majątkowej między uczestnikami i skutkach wynikających stąd dla odpowiedzialności uczestniczki za zobowiązania uczestnika z tytułu składek uznać należy za bezprzedmiotowe – skoro okoliczności te nie mogły być uwzględnione w postępowaniu wieczystoksięgowym z uwagi na zaniedbanie przez uczestników zaktualizowania wpisów w księdze wieczystej.

Orzeczenie o kosztach postępowania kasacyjnego uzasadnia art. 398²¹ k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c., art. 108 § 2 k.p.c. i art. 13 § 2 k.p.c.